

II. ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Από τους προϊστορικούς χρόνους έως και το Μ. Αλέξανδρο

2. Η αρχαία Ελλάδα (από το 1100 ως το 323 π.Χ.)

2.1. Ομηρική εποχή (1100-750 π.Χ.)

Πρόσθετα παραθέματα / πηγές

► Οι μετακινήσεις (11ος-9ος αι. π.Χ.) - Ο πρώτος ελληνικός αποικισμός:

Παράθεμα 1

«Η εξασθένιση της κεντρικής εξουσίας (μυκηναϊκά κέντρα) και η αραίωση του πληθυσμού... συντελούν στη μετακίνηση συγγενών προς τους Αχαιούς φύλων από τα ορεινά όπου κατοικούσαν στα πεδινά. Οι πρώτες μετακινήσεις τοποθετούνται το 1125 περίπου και με αυτές συμπίπτει το τέλος του μυκηναϊκού πολιτισμού. Οι μεγάλες ηγεμονίες κερματίζονται και καταρρέει η οργάνωση και λειτουργία των μυκηναϊκών κρατών».

Άννα Ράμου-Χαψιάδη, *Από τη φυλετική κοινωνία στην πολιτική*, σ. 33.

Παράθεμα 2

«Πολλές και αλληλένδετες μετακινήσεις ελληνικών φύλων πραγματοποιήθηκαν κατά το τελευταίο τέταρτο του ΙΒ΄ αιώνα π.Χ. Κατά το 1125 π.Χ. διαπεραιώθηκαν από τη Στερεά στην Πελοπόννησο Δωριείς και Αιτωλοί. Οι πρώτοι, που αποτελούσαν το μεγαλύτερο μέρος του φύλου τους και είχαν ενισχυθεί από ομάδες άλλων φύλων που συνέρρευσαν από γειτονικές περιοχές και από την Ήπειρο, μοιράστηκαν σε τρεις ομάδες, η καθεμιά από τις οποίες έδρασε για λογαριασμό της. Η πρώτη κατέλαβε τις Μυκήνες και το Άργος, η δεύτερη εγκαταστάθηκε στο βορειότερο τμήμα της λεκάνης του Ευρώτα, όπου αργότερα έκτισε τη Σπάρτη, η τρίτη έθεσε κάτω από τον έλεγχό της το κέντρο της μεσσηνιακής πεδιάδος. Οι Αιτωλοί, που δεν ήταν παρά ένα τμήμα του φύλου τους, κατέλαβαν την Ήλιδα, δηλαδή, το χαμηλότερο μέρος της λεκάνης του Πηνειού. Αυτές οι εισβολές έθεσαν σε κίνηση τμήματα των παλιότερων κατοίκων. Μερικοί από αυτούς αναζήτησαν καταφύγιο σε γειτονικές περιοχές. Έτσι Αχαιοί από την Αργολίδα συνέρρευσαν στη βόρεια παραλία της Πελοποννήσου, από όπου με τη σειρά τους εκτόπισαν τον παλαιό ιωνικό πληθυσμό της περιοχής και έδωσαν το όνομά τους στην περιοχή, που από τότε ονομάστηκε Αχαΐα. Αλλά οι περισσότεροι από τους πρόσφυγες προτίμησαν να μεταναστεύσουν σε μακρινά υπερπόντια μέρη. Αχαιοί και Αρκάδες της Αργολίδος και της Λακωνίας, ως λίγο πριν οι πρώτοι κύριοι και οι δεύτεροι υποτελείς, μέτοχοι τώρα της ίδιας τύχης, διαπεραιώθηκαν στη Λέσβο, στην Τένεδο, στην Κρήτη, στην Παμφυλία, στην Κύπρο. Οι Ίωνες που έδιωξαν οι Αχαιοί από τα βόρεια παράλια της Πελοποννήσου διέρρευσαν προς τα παράλια του Σαρωνικού κόλπου και την Αττική, πριν ακόμη φθάσει στην Κορινθία ένα καθυστερημένο τμήμα Δωριέων. Συγχρόνως ή λίγο αργότερα εισέβαλαν στη Θεσσαλία οι Θεσσαλοί, προερχόμενοι από την ηπειρωτική πλευρά της κεντρικής Πίνδου, καίτοι κατέλαβαν την περιοχή που θα ονομασθεί αργότερα Θεσσαλιώτις, οι δεύτεροι εισχώρησαν στο Πήλιο. Εκτοπισμένοι από τους Θεσσαλούς, οι Βοιωτοί άφησαν την Άρνη και κινήθηκαν προς Ν., ως την πεδινή

έκταση δυτικά από την Κωπαΐδα, που την κατέλαβαν, αφού έδωξαν από εκεί στίφη Θρακών».

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. Β', σ. 2.

Παράθεμα 3

Γενικές παρατηρήσεις για τις μεταναστεύσεις

«Στις μεταναστευτικές κινήσεις ελληνικών ομάδων από το 1125 έως το 800 π.Χ. ... έλαβαν μέρος τουλάχιστον 15 από τα 32 ελληνικά φύλα που μας είναι γνωστά από την εποχή της Χαλκοκρατίας, συγκεκριμένα: Άβαντες, Αθαμάνες, Αινιάνες, Αιολείς, Αιτωλοί, Αρκάδες, Αχαιοί, Βοιωτοί, Δωριείς, Θεσσαλοί, Ίωνες, Λαπίθες, Μάγνητες, Μινύες, Μολοσσοί. Η δωρική ομάδα που κατέκτησε την αργολική πεδιάδα ίδρυσε 5 αποικίες στη ΒΑ Πελοπόννησο και συνέβαλε στον εκδωρισμό της Μεγαρίδας, της Κρήτης και του ΝΑ Αιγαίου. Οι Ίωνες της Αιγιάλειας διασκορπίστηκαν στην παρίσθμια περιοχή, στην Αττική, στην Εύβοια, στις Κυκλάδες, στο Ανατολικό Αιγαίο. ... Από ειδολογική άποψη, οι μετακινήσεις αυτές... (μπορεί να θεωρηθούν ως) εισχωρήσεις ελληνικών φύλων από τον περίγυρο στο εσωτερικό του χώρου όπου αναπτύχθηκε ο μυκηναϊκός πολιτισμός. Τα φύλα που μετακινήθηκαν είχαν μείνει σε χώρες ορεινές και με περιορισμένους πόρους και είχαν καθυστερήσει σε σχέση με τους άλλους Έλληνες που είχαν απολαύσει τα πλεονεκτήματα των πεδιάδων, των λιμανιών και των επαφών με το Αιγαίο, την Κρήτη και την Ανατολή. Βέβαια, όταν άρχισαν αυτές οι μεταναστεύσεις, οι προνομιοῦχοι πληθυσμοί (π.χ. Μυκηναίοι) είχαν περιέλθει σε παρακμή».

Μ. Σακελλαρίου, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. Β', σ. 26-27.

Ερωτήσεις:

Με βάση τα παραθέματα 1, 2 και 3:

α. Να καταγράψετε τις σπουδαιότερες μετακινήσεις ελληνικών φύλων.

β. Να προσδιορίσετε το χρόνο έναρξης των μεταναστευτικών κινήσεων και να εξηγήσετε τους λόγους που τις προκάλεσαν.

► Οικονομική, κοινωνική και πολιτική οργάνωση:

Παράθεμα 1

Ο Εύμαιος περιγράφει τα πλούτη του Οδυσσέα

«Ήταν αλήθεια εκείνου αμέτρητο το βίος. Κανένας τόσα από τους ήρωες δεν απόχτησε. Κι είκοσι άντρες να μαζευτούν πάλι δεν θα 'φταναν τα πλούτη του. Αντίκρυ έχει δώδεκα μαντριά για βόδια, άλλα τόσα κοπάδια γίδες, τόσα κοπάδια αρνιών και τόσα χοίρων, που τα βόσκουν δικοί μας άνθρωποι και ξένοι ρογιασμένοι».

Οδύσσεια, ραψωδία ξ, στ. 96 και εξής.

1. Η Οδύσσεια αποτελεί σημαντικότερη γραπτή πηγή για τη μεταμυκηναϊκή κοινωνία.
2. Ο Οδυσσέας ήταν κύριος του σπουδαιότερου οίκου της Ιθάκης.
3. Στο πλαίσιο του οίκου εξασφαλιζόταν η οικονομική αυτάρκεια.
4. Ο Εύμαιος ως δούλος ήταν περιουσιακό στοιχείο του Οδυσσέα.
5. Η ομηρική κοινωνία ήταν κοινωνία με αγροτικό χαρακτήρα.
6. Η κατοχή πλούτου διευκόλυνε την κοινωνική ανέλιξη κατά την Ομηρική εποχή.
7. Στο πλαίσιο του οίκου καταργείται η παροχή υπηρεσιών από ελεύθερους ανθρώπους.

Ερώτηση:

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που συνοδεύουν το παραπάνω κείμενο με την ένδειξη **Σωστό**, αν η πρόταση είναι σωστή, ή **Λάθος**, αν η πρόταση είναι λανθασμένη. Στη συνέχεια, κάθε πρόταση που θεωρήσατε λανθασμένη, να την αναδιατυπώσετε ώστε να γίνει σωστή.

Παράθεμα 2**Ο μνηστήρας Ευρύμαχος μιλά στον μεταμφιεσμένο Οδυσσέα**

«Θα 'θελες ξένε, αν σ' έπαιρνα, να μπεις στη δούλεψή μου, μακριά στην εξοχή - κι η ρόγα σου θα 'ναι αρκετή - λιθάρια να κουβαλάς για φράχτες, ψηλά να μου φυτεύεις δέντρα; Ολοχρονίς θα σου 'δινα να τρως την πάσα μέρα, και για τα ρούχα σου θα φρόντιζα και για την ποδεμή σου».

Οδύσσεια, ραψωδία σ, στ. 357 και εξής.

1. Ο Ευρύμαχος προτείνει στον ξένο να μπει στη δούλεψή του ως:

(Να βάλετε σε κύκλο το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση).

- α.** Δημιουργός.
- β.** Δούλος.
- γ.** Εξειδικευμένος εργάτης.
- δ.** Θήτης.

Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

2. Ο Ευρύμαχος ως ευγενής:

(Να βάλετε σε κύκλο το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση).

- α.** Επέβλεπε τις εργασίες του οίκου του.
- β.** Ασχολούνταν με το εμπόριο.
- γ.** Απείχε από κάθε παραγωγική δραστηριότητα.
- δ.** Διέθετε εργαστήριο επεξεργασίας γεωργικών προϊόντων.

Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.